

УДК 37.091.12.011.3-051:355]:005.963

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6\(219\)-55-58](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-6(219)-55-58)**ЛУЗАН ЛЮДМИЛА ОЛЕКСАНДРІВНА,***кандидатка педагогічних наук, проректорка з навчальної роботи, професорка кафедри методики навчання мов і літератури, КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», м. Харків, Україна***Liudmyla Luzan,***Candidate of Pedagogical Sciences,**Vice Rector for Academic Work, Professor at the Department of Methods of Languages and Literature, CIHE Kharkiv Academy of Continuing Education, Kharkiv, Ukraine***E-mail:** Luzan.1307.luzan@gmail.com**ORCID iD:** <https://orcid.org/0000-0001-7174-7249>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»: НОВІ АСПЕКТИ

A Наукова стаття присвячена розкриттю інноваційних форм професійного розвитку вчителів навчального предмета «Захист України». Презентовано досвід освітньої діяльності КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» (ХАНО) щодо формування навчально-методичної компетентності педагогічних працівників, які викладають навчальний предмет «Захист України». Особливу увагу приділено нормативно-правовому підґрунтя та деяким науковим доробкам з означеної проблематики. На основі практичного досвіду ХАНО розкрито нові аспекти підвищення кваліфікації вчителів / викладачів навчального предмета «Захист України». Представлено навчальну програму «Особливості викладання за новою модельною навчальною програмою інтегрованого курсу "Захист України"», створену творчою групою вчителів інтегрованого курсу «Захист України» для підготовки вчителів закладів освіти Харківської області.

Ключові слова: розвиток; професійний розвиток; компетентності; навчальна програма; підвищення кваліфікації; вчитель; інноваційні форми; інтегрований курс

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS OF THE SUBJECT "DEFENSE OF UKRAINE": NEW ASPECTS

S The scientific work is devoted to disclosing innovative forms of professional development of teachers for the educational subject "Defense of Ukraine". The experience of the educational activity of the CIHE "Kharkiv Academy of Continuing Education" is presented focusing on the formation of educational and methodological competence of pedagogical workers who teach the subject "Defense of Ukraine". Particular attention is paid to the regulatory and legal basis and relevant scientific developments on the specified issues. Based on the practical experience of the Kharkiv Academy of Continuing Education, new aspects of improving the qualifications of teachers/lecturers of the academic subject "Defense of Ukraine" are revealed. The educational program "Peculiarities of teaching according to the new model curriculum of the integrated course "Defense of Ukraine"" was presented, created by a creative group of teachers of the integrated course "Defense of Ukraine" to prepare educators in the Kharkiv region for the implementation of the new model curriculum of the integrated course "Defense of Ukraine". The focus of the educational program content is on qualification improvement and the development of general and professional competencies of teachers of the integrated course "Defense of Ukraine"; necessary for implementing state policy in general secondary education. The target audience consists of teachers of the integrated course "Defense of Ukraine" in the general secondary education system. The form of professional development is a series of thematic educational and methodical webinars.

The expected results are provided, namely: enhanced knowledge of teachers regarding public-state (national) values of Ukraine, the foundations of national security of Ukraine and its defense, key aspects of fostering defense consciousness among students and measures aimed at establishing Ukrainian national and civic identity; a developed understanding among teachers regarding the main changes in approaches to teaching the model curriculum "Defense of Ukraine" in the 2024/2025 academic year, and the implementation of the educational process in a distance format; broadened knowledge of teachers in military planning and management, the main types of military equipment and their functional characteristics, unmanned systems and their use in combat conditions, the basics of military tactics and first aid, and the use of electronic warfare; familiarity with electronic educational resources, information and communication technologies, modern methods and models of information security and/or cyber security and specialized software in the field of professional activity; acquisition/expansion of general, professional and special competencies for teachers.

Keywords: development; professional development; competencies; curriculum; professional development; teacher; innovative forms; integrated course

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Швидкі зміни в соціально-економічному, політичному житті країни, виклики глобалізації, цифровізації, а, особливо, воєнна агресія і повномасштабна війна, розпочата рф у 2022 році проти України, зумовили зміни у змісті шкільного курсу «Захист України», метою якого є формування національної та громадянської ідентичності [1; 2], громадянської стійкості та оборонної свідомості здобувачів і здобувачок профільної середньої освіти, здатних виявляти свою національну та громадянську ідентичність у повсякденному житті та в умовах негативних зовнішніх впливів, і готовність до захисту незалежності й територіальної цілісності України, конституційних засад державного ладу, національних інтересів і суспільно-державних (національних) цінностей України [3; 6].

Завдання щодо виконання заходів державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції «Нова українська школа», а також необхідність упровадження нової модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Захист України» з 1 вересня 2024 року потребує швидкої навчально-методичної підготовки вчителів. Це обумовило розроблення регіонального навчально-методичного проєкту за темою «Підготовка вчителів закладів освіти Харківської області до впровадження нової модельної навчальної програми інтегрованого курсу "Захист України"».

Метою статті є реалізація регіонального навчально-методичного проєкту за темою «Підготовка вчителів закладів освіти Харківської області до впровадження нової модельної навчальної програми інтегрованого курсу "Захист України"» на основі практичного досвіду КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» та знайомство з інноваційними формами професійного розвитку вчителя навчального предмета «Захист України».

Викладення основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до пункту 6 частини другої статті 10 Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» [5], Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення системи початкової загальної військової підготовки» [4], наказу Міністерства освіти і науки України від 01.07.2024 № 940 «Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту на всеукраїнському рівні за темою «Теоретико-методичні засади викладання навчального предмета/ інтегрованого курсу "Захист України" у серпні 2024 – серпні 2026 років» [7] та протягом серпня 2024 – травня 2025 року у КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» заплановано цикл навчально-методичних вебінарів за темою «Особливості викладання за новою модельною навчальною програмою "Захист України. Інтегрований курс"» (наказ КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» від 28.06.2024 № 42 «Про підготовку вчителів закладів освіти Харківської області до впровадження нової модельної навчальної програми "Захист України. Інтегрований курс"»).

Для реалізації завдань розроблено та затверджено регіональний навчально-методичний проєкт «Підготовка

вчителів закладів освіти Харківської області до впровадження нової модельної навчальної програми інтегрованого курсу "Захист України", метою якого є організація підготовки вчителів закладів освіти Харківської області до впровадження нової модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Захист України» на основі навчально-методичного забезпечення програми «Особливості викладання за новою модельною навчальною програмою інтегрованого курсу "Захист України"».

Завдання регіонального навчально-методичного проєкту (далі «Проєкт») передбачають:

1. Розроблення змісту навчально-методичного забезпечення для проведення циклу навчально-методичних вебінарів для вчителів за темою «Особливості викладання за новою модельною навчальною програмою інтегрованого курсу "Захист України"».

2. Формування якісного складу викладачів для проведення науково-методичних вебінарів, для чого залучити кращих учителів курсу «Захист України» закладів загальної середньої освіти і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, які займаються військовою підготовкою, фахівців відповідних громадських організацій.

3. Розроблення навчально-методичного забезпечення для кожного вебінару: презентації, відео тощо.

4. Організація і проведення циклу навчально-методичних вебінарів для вчителів інтегрованого курсу «Захист України» закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти за навчальною програмою «Особливості викладання за новою модельною навчальною програмою інтегрованого курсу "Захист України"».

Розробники Проєкту: Людмила ЛУЗАН, проректорка з навчальної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», к. пед. н.; Ірина ВОЛКОВА, старша викладачка кафедри виховання й розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».

Проєкт містить навчальну програму «Особливості викладання за новою модельною навчальною програмою інтегрованого курсу "Захист України", що розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України» [9].

Напрямок змісту навчальної програми – підвищення кваліфікації, розвиток загальних і професійних компетентностей учителів інтегрованого курсу «Захист України», необхідних для втілення державної політики у сфері загальної середньої освіти.

Цільова аудиторія: вчителі інтегрованого курсу «Захист України» в системі загальної середньої освіти.

Форма підвищення кваліфікації: цикл тематичних навчально-методичних вебінарів.

Очікувані результати:

1. Актуалізовано знання вчителів щодо суспільно-державних (національних) цінностей України, основ національної безпеки України та її оборони, особливостей формування у здобувачів освіти оборонної свідомості та заходів, спрямованих на утвердження української національної та громадянської ідентичності.

2. Сформовано розуміння вчителів щодо основних змін у підходах до викладання модельної навчальної програми «Захист України» в 2024/2025 навчальному році, реалізації освітнього процесу у дистанційному форматі.

3. Розширено знання вчителів щодо військового планування та управління, основних типів військової техніки та їхніх функціональних характеристик, безпілотних систем та їхнього застосування в умовах бойових дій, основ тактики військових дій і надання домедичної допомоги, здійснення радіоелектронної боротьби; електронних освітніх ресурсів, ІКТ-технологій, сучасних методів і моделей інформаційної безпеки та/або кібербезпеки. спеціалізованого програмного забезпечення у сфері професійної діяльності.

4. Набуто/розширено загальні, професійні та спеціальні компетентності вчителів [8], а саме:

- *спеціальна (фахова, предметна)* – знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності, здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

- *предметно-методична* – здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання, виховання та розвитку учнів;

- *інноваційна* – здатність використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності;

- *громадянська* – здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку.

Оцінювання успішності засвоєння програмного змісту: результати рефлексії навчання за програмою (розроблення індивідуальної траєкторії за темою «Роль учителя курсу "Захист України" в оновленій навчальній програмі» обговорюються насамкінець пролонгованого вебінару (3 години).

Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації: сертифікат про підвищення кваліфікації: 30 год / 1 кредит ЄКТС.

Реєстрація учасників вебінарів здійснюється шляхом заповнення гугл-форми за покликанням: <https://forms.gle/KRv1crT3iG6wG7vyu8>. До участі долучилося 450 учителів навчального предмета «Захист України» Харківщини.

Для кращої комунікації з учасниками навчально-методичних вебінарів створено сторінку classroom, на

якій розміщуються всі навчально-методичні матеріали та відеозаписи вебінарів.

У серпні 2024 року у КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» розпочато цикл навчально-методичних вебінарів за темою «Особливості викладання за новою модельною навчальною програмою "Захист України. Інтегрований курс"» за дистанційною формою (онлайн).

Навчання слухачів здійснюється за дистанційною формою (онлайн). Учасники навчально-методичних вебінарів отримують сертифікати (30 год / 1 кредит ЄКТС).

Протягом серпня – листопада 2024 року проведено 5 навчально-методичних вебінарів за темами:

1. Зміни у викладанні інтегрованого курсу «Захист України»: нова модельна навчальна програма.

Навчально-методичне забезпечення викладання модельної навчальної програми інтегрованого курсу «Захист України»:

2. Модуль 1 (10 клас) «Основи національної безпеки та оборони України»; модуль 2 (10 клас) «Основи управління та планування».

3. Модуль 1 (11 клас) «Військові технології та їх розвиток».

4. Модуль 1 (11 клас) «Військові технології та їх розвиток: основи радіозв'язку. Основи радіоелектронної боротьби».

5. Модуль 3 (10 клас) «Озброєння та військова техніка. Стрілецька підготовка»; модуль 2 (11 клас) «Стрілецька підготовка, основи дій та взаємодії в бою».

Для плідної роботи та зацікавленості вчителів у якісному викладанні навчального предмета «Захист України» КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» налагоджено співпрацю з Обласним центром підготовки населення до національного спротиву Харківської обласної ради та проведено 27–28 серпня 2024 року навчально-методичний семінар для вчителів предмету «Захист України», у якому в очному форматі брали участь близько 200 учителів навчального предмета «Захист України» (рис. 1; 2; 3).

З метою проведення практичних занять установлено партнерську взаємодію та підписано меморандуми із закладами вищої освіти із військовою підготовкою та центром тактичної медицини.

Перспективи подальших розвідок. Організація та проведення курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України».

Рис. 1; 2; 3. Навчально-методичний семінар для вчителів предмету «Захист України»

Список використаних джерел

1. Концепція «Нова українська школа». 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 17.05.2020).
2. Нова українська школа [Post]. [сайт МОН Україна]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 30.10.2023).
3. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05 вересня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 16.09.2020)
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення системи початкової загальної середньої підготовки: Закон України № 3724-I від 22 травня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3724-20#Text> (дата звернення: 20.06.2024)
5. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України No 2834-IX від 13 грудня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 01.01.2023)
6. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 No463-IX. Дата оновлення: 05.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 30.08.2023)
7. Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту на всеукраїнському рівні за темою «Теоретико-методичні засади викладання навчального предмета/інтегрованого курсу «Захист України» у серпні 2024 - серпні 2026 років: наказ Міністерства освіти і науки України від 01.07.2024 № 940. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-realizatsiiu-innovatsiinoho-osvitnoho-proiektu-na-vseukrainskomu-rivni-za-temoiu-teoretyko-metodychni-zasady-vykladannia-navchalnoho-predmeta-intehrovanoho-kursu-zakhyst-ukrainy-u-serpni-> (дата звернення: 17.08.2020).
8. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 р. № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/news/informatsiine-povidomlennia>
9. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України»: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.08.2024 № 1151. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-pratsivnykiv-zakladiv-osvity-iaki-zabezpechuiut-vykladannia-navchalnoho-predmeta-zakhyst-ukrainy> (дата звернення: 17.08.2020).

References

1. *Kontseptsiya «Nova ukrayins'ka shkola» [The "New Ukrainian School" concept]. (2016). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].*
2. *Nova ukrayins'ka shkola [New Ukrainian school]. [Sayt MON Ukrainyina]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> [in Ukrainian].*
3. *Pro osvitu [About education]: Zakon Ukrayiny No 2145-VIII vid 05 veresnya 2017 roku. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].*
4. *Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo udoskonalennia systemy pochatkovoї zahalnoviiskovoї pidhotovky [On Amendments to Some Laws of Ukraine Regarding Improvement of the System of Initial Combined Military Training]: Zakon Ukrainy № 3724-I vid 22 travnia 2022 roku. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3724-20#Text> [in Ukrainian].*
5. *Pro osnovni zavdannia derzhavnoyi polityky u sferi pidverdzhennia ukrayins'koyi natsional'noyi ta hromadyans'koyi identychnosti [About the main principles of state policy in the sphere of the establishment of Ukrainian national and civil identity]: Zakon Ukrayiny № 2834-IX vid 13 hrudnya 2022 roku. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> [in Ukrainian].*
6. *Pro povnu zahalnu seredniu osvitu [On comprehensive general secondary education]: Zakon Ukrainy vid 16.01.2020 No463-IX. Data onovlennia: 05.06.2023. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> [in Ukrainian].*
7. *Pro realizatsiiu innovatsiinoho osvitnoho proiektu na vseukrainskomu rivni za temoiu «Teoretyko-metodychni zasady vykladannia navchalnoho predmeta/*
intehrovanoho kursu «Zakhyst Ukrainy» u serpni 2024 - serpni 2026 rokov [On the implementation of an innovative educational project at the all-Ukrainian level on the topic "Theoretical and methodological tasks for teaching the educational subject/integrated course "Defense of Ukraine" in August 2024 - August 2026]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 01.07.2024 № 940. Retrieved from <https://mon.gov.ua/npa/pro-realizatsiiu-innovatsiinoho-osvitnoho-proiektu-na-vseukrainskomu-rivni-za-temoiu-teoretyko-metodychni-zasady-vykladannia-navchalnoho-predmeta-intehrovanoho-kursu-zakhyst-ukrainy-u-serpni-> [in Ukrainian].
8. *Profesiyni standart «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity» [Professional standard "Teacher of general secondary education institution"]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29 serpnia 2024 r. № 1225. Retrieved from <https://mon.gov.ua/news/informatsiine-povidomlennia> [in Ukrainian].*
9. *Typova prohrama pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv osvity, yaki zabezpechuiut vykladannia navchalnoho predmeta «Zakhyst Ukrainy» [Model training program for pedagogical staff of educational institutions that provide teaching of the subject "Defense of Ukraine"]: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16.08.2024 № 1151. Retrieved from <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-pratsivnykiv-zakladiv-osvity-iaki-zabezpechuiut-vykladannia-navchalnoho-predmeta-zakhyst-ukrainy> [in Ukrainian].*

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 05.11.2024